

MUSEUM
DE PROEFKOLONIE

20
21

VOORWOORD

Terugblik

Terugblikken op 2021 is omkijken naar een jaar dat vrijwel geheel werd gedomineerd door de coronapandemie en de daarmee verbonden ingrijpende maatregelen. Normaal gesproken is het museum 52 weken per jaar open. Afgelopen jaar waren dat er slechts 28. Gedurende de periode dat we geopend waren, mocht door de beperkingen slechts een aantal bezoekers tegelijkertijd in het museum worden toegelaten. Met name in de zomerperiode moesten we hierdoor dagelijks bezoekers teleurstellen. Slechts wie van tevoren een tijdslot had gereserveerd mocht naar binnen.

We kijken niet alleen terug op sombere tijden. Ronduit goed nieuws kwam er in juli vanuit China. Daar besloot het UNESCO-comité om de Koloniën van Weldadigheid te erkennen als UNESCO Werelderfgoed. De kroon op een proces dat bijna 20 jaar geleden werd gestart. Dit biedt Museum de Proefkolonie, als bezoekerscentrum van de kolonie Frederiksoord waar het ooit allemaal begon, volop kansen. Het afgelopen jaar hebben we daarom stevig ingezet op het verder toegankelijk maken van het museum voor buitenlandse bezoekers. In 2022 gaan we daarmee verder.

Ondanks alle beperkingen die ons in de corona-periode werden opgelegd heeft 2021 opnieuw bevestigd dat ons museum levensvatbaar is. Dat blijkt uit de bezoekerscijfers en dat blijkt uit de reacties in het gastenboek en op internet. Maar dat niet alleen. Het blijkt ook uit de overtuigende inzet van vrijwilligers en medewerkers. De zomerperiode was ronduit hectisch, maar samen slaagden we er elke dag weer in de roosters rond te krijgen. Aan inzet en motivatie geen enkel gebrek! En tot slot laten ook de exploitatiecijfers zien dat we 2021 goed zijn doorgelopen.

Wat we eigenlijk vanaf de start van het museum al wisten, hebben we in 2021 onder ogen gezien, namelijk dat De Proefkolonie het verhaal van vroeg-negentiende-eeuwse grootschalige armoedebestrijding goed in beeld brengt, maar dat het doorkijkje naar het heden ontbreekt.

2021

Wat hebben twee eeuwen armoedebestrijding opgeleverd? Hoe ziet armoede er anno nu uit en hoe wordt die armoede tegenwoordig bestreden? En hoe ervaren de 'armen van nu' de hulp en ondersteuning die zij nu krijgen? Het afgelopen jaar hebben we daarom de eerste stappen gezet op weg naar uitbreiding van het museum met een zaal waarin we 'Armoedebestrijding anno nu' in beeld gaat brengen.

Vooruitblik

Sinds de opening van het museum in 2019 is Frederiksoord veranderd. Dat grote leegstaande gebouw aan de Majoor Van Swietenlaan met aan de voorzijde een beetje een desolate parkeerplaats, is leven ingeblazen en dat zie je. Ik heb er alle vertrouwen in dat het museum in 2022 hoge publiekswaarderingen blijft scoren en voor de derde achtereenvolgende keer in z'n bestaan een bezoekersrecord gaat noteren. We zijn op de goede weg!

Peter Sluiter,
directeur-bestuurder

"Het boek Pauperparadijs gelezen en daar wordt een heel ander beeld geschetst dan het museum laat zien. [...] welk beeld moet ik nu geloven? Wel een mooie presentatie."

"Terwijl we met weldoervoede buiken de film bekeken, hoorden we de roepende kinderen: 'we hebben honger. Heeft u een stuiver?'"

EXPOSITIE

Voorloper van de verzorgingsstaat

Sinds mei 2019 biedt Museum De Proefkolonie met de vaste expositie Voorloper van de verzorgingsstaat bezoekers een inkijkje in het leven van gewone mensen in de negentiende eeuw. Het verhaal is dat de ideeën van Johannes van den Bosch als inspiratie hebben gediend voor het huidige sociale model. Dit wordt gepresenteerd in multimediale vorm.

De meest gehoorde reacties, in de hal en in het gastenboek, zijn dat het museum de stof boeiend presenteert. Of dat het museum als geheel leuk, interessant of mooi is. Kinderen vinden de spellen in de derde zaal meestal het leukst. Het museum is 'educatief' en mensen hebben 'veel geleerd'. Want de bezoekers steken niet onder de banken dat de geschiedenis van de Vrije Koloniën erg onbekend is. 'Nooit op school geleerd' is een veelgehoorde kreet in de hal.

Als mensen er wel iets van hebben gehoord, is dat geen garantie dat ze de juiste voorkennis hebben gekregen. Het gastenboekcitaat aan het begin van dit Jaarverslag is daar een goed voorbeeld van. Mensen hebben het Pauperparadijs gelezen en gaan ervan uit dat de Vrije Koloniën net zo waren. Dit is geen nieuwe gedachte. Al sinds 1824 moet de Maatschappij van Weldadigheid veel moeite doen om de Vrije en Onvrije Koloniën in de publieke opinie uit elkaar te houden. De 'Scheiding' van beide koloniesoorten in 1859 heeft dit niet veranderd. Constant lag het stigma op de Vrije Koloniën dat de kolonisten hier in ellende verbleven.

Dat is schadelijk. Niet alleen voor het imago van de Koloniën en haar nazaten, maar ook voor ons breder begrip van de geschiedenis. Voor de mensen die in 1818 hun woonplaats achterlieten om in de Proefkolonie te gaan wonen, was dat namelijk een hele verbetering. Het zal duidelijk zijn dat we als museum door moeten gaan met onze missie: het bekend maken van het verhaal van de Vrije Koloniën.

20 21

Met de UNESCO Werelderfgoedstatus wordt het extra belangrijk om de nuances duidelijk te communiceren. Voor buitenlandse bezoekers gaat het al gauw lijken alsof er werk- of strafkampen werden opgericht. Met allerlei ongewenste en onjuiste associaties tot gevolg. We hebben daarom gewerkt aan het vertalen van de expositie in het Engels en Duits. In 2022 richten we ons op het internationaal contextualiseren van het verhaal. Zodat buitenlandse bezoekers het verhaal begrijpen vanuit hun referentiekader.

Het tweede citaat uit het gastenboek onderstreept het spanningsveld met het heden. 'Terwijl we met weldoorvoede buiken de film bekeken, hoorden we de roepende kinderen: 'we hebben honger. Heeft u een stuiver?' Het maakt ook meteen duidelijk dat een expositie meer moet doen dan alleen 'leuk' zijn. Zijn we anno 2022 nog steeds gedreven de maatschappij te verbeteren, iets aan armoede te doen? Of zijn we slechts toeschouwers, bingewatchers, 'luie buiken'?

De expositie Voorloper van de verzorgingsstaat geeft het spanningsveld tussen idealen en praktijk goed weer. Armoede is niet makkelijk op te lossen, anders was het al lang gelukt. Wat wel makkelijk is, is denken dat alles nu 'beter is, dan vroeger'. Dat de verzorgingsstaat er is, met dank aan Van den Bosch. En dat het dan allemaal wel goed komt.

In het afgelopen jaar zijn we tot de conclusie gekomen dat dit niet de boodschap mag zijn. De expositie is fantastisch, maar we zoeken naar een sterkere link met het heden. Er zijn voorzichtige plannen gemaakt voor een uitbreiding met een extra zaal. Hier zou de ongemakkelijke waarheid van de hedendaagse armoede verteld kunnen worden. Zodat bezoekers het museum niet alleen verlaten met een volle buik, maar vooral ook met een vraag in het hoofd.

EDUCATIE

Scholenbezoeken

Ons museum is aangesloten bij Culturele Mobiliteit Drenthe en is opgenomen in de Cultuurmenu's van Scala en Steenwijkerland. Wederom werd een grote groep studenten van Stenden Social Work ontvangen. Terwijl individuele bezoekers en groepen ons in de zomerperiode massaal wisten te vinden, lag het scholenbezoek grotendeels stil. Als gevolg daarvan mochten we slechts 356 leerlingen ontvangen, een schamel aantal in vergelijking met de 1815 die we op de planning hadden staan. Een deel van de scholen die we gemist hebben, worden in de komende periode tot aan de zomervakantie alsnog ingepland.

Voor het eerst is dit jaar het programma 'Waar is Lena' geboekt voor groep 5/6. Vanuit Culturele Mobiliteit is hier gebruik van gemaakt. De uitrol van het programma 'Cryptex Complot' voor het Voortgezet Onderwijs heeft helaas op zich laten wachten. We hebben goede hoop hier in de nabije toekomst vervolg aan te geven. In oktober was er voor kinderen in de basisschoolleeftijd gratis toegang op zondagen, in het kader van de Oktober Kindermaand.

European Heritage Label en Canon van Nederland

De Koloniën van Weldadigheid hebben het European Heritage Label gekregen. Het doel daarvan is jongeren bewust te maken van gemeenschappelijke Europese verworvenheden en vanuit dialoog verbinding en tolerantie te bevorderen. Met de landelijk coördinator en het Nationaal Gevangenis­museum zijn het afgelopen jaar waardevolle gesprekken geweest over de invulling en afstemming van educatie­programma's. Het afgelopen jaar zijn gesprekken gestart om de Koloniën van Weldadigheid in de Canon van Nederland te krijgen. Samen met het Nationaal Gevangenis­museum en de Stuurgroep Koloniën van Weldadigheid wordt gekeken naar de inhoudelijke en educatie­invulling.

Internationalisering

Met de toekenning van het European Heritage Label en UNESCO Werelderfgoed is een flinke toename van het aantal internationale bezoekers te verwachten. Daarom hebben Museum De Proefkolonie en het Nationaal Gevangenis­museum gezamenlijk een ambitieus internationaliseringsplan ingediend bij

2021

de Provincie Drenthe, die daar ruimhartig op heeft gereageerd. In De Proefkolonie zijn deze bijdragen gebruikt om alle teksten uit het museum te vertalen en in te spreken. Zo kunnen Duits- en Engelstalige bezoekers voortaan met een audioguide alle informatie tot zich nemen.

Luistertocht

Beide musea hebben de handen ineen geslagen om tot een Luistertocht door de Vrije Koloniën te komen, in navolging van de Luistertocht door het Pauperparadijs. Verschillende provincies, gemeentes en fondsen hebben zich financieel hard gemaakt om dit project te realiseren. De Luistertocht wordt momenteel geproduceerd door theatermaakster Inge Wannet van Het Pauperparadijs en niemand minder dan Philip Freriks is de voice-over. De luistertocht door Koloniën 1 t/m 4 vertelt het verhaal van drie kolonisten die moeite hadden zich aan de strakke koloniale tucht te houden. De grote kracht ervan is dat we het spanningsveld tussen 'armenzorg' en 'betutteling' verkennen en aan de hand van gewone levens de verhouding tussen de Gewone Koloniën, Veenhuizen en Ommerschans inzichtelijk maken voor het grote publiek. Bovendien verbindt de tocht de Gewone Koloniën in ruimte en tijd. De Luistertocht wordt vlak voor Pinksteren gelanceerd in drie talen.

Toegankelijkheid

Museum De Proefkolonie probeert een toegankelijk museum te zijn voor alle mensen. Bureau Ongehinderd heeft ons museum getoetst op fysieke toegankelijkheid. Naar aanleiding van dat bezoek zijn diverse verbeteringen doorgevoerd in fysieke toegankelijkheid. We hebben ons verdiept in Prikkelarm aanbod en een project voor mensen met een visuele beperking opgezet. Dat laatste heeft door corona helaas geen doorgang gevonden. We hopen het in de toekomst als vast programma aan te kunnen bieden. Daarnaast is regelmatig aandacht geweest voor sociale toegankelijkheid. Want toegankelijkheid begint vooral met mensen zich welkom laten voelen.

COLLECTIE

Museumregister Nederland

Vanaf 14 april 2021 mogen we ons Geregistreerd Museum noemen. Op die datum is bekrachtigd dat we aan alle voorwaarden van de zware Museumnorm 2020 voldoen. Een hele prestatie, voor een museum dat nog maar zo kort bestaat! Concreet betekent het dat we voldoen aan de nieuwste eisen op het gebied van bedrijfsvoering, collectie en publiek. Het is niet alleen een mooie erkenning van onze professionaliteit, maar ook een formele eis voor het mogen accepteren van de Museumkaart.

Collectieregistratie

Een belangrijke eis voor het Museumregister is het voeren van een up-to-date collectieregistratie. Dat klinkt misschien als nodeloze administratie, maar iedereen die wel eens een museumstuk heeft gezocht, weet dat collectiestukken die voor langere tijd in depot staan de neiging hebben vergeten te worden of zoek te raken. We hadden alles al keurig op papier, maar in de huidige eeuw is dat niet genoeg. We zijn daarom blij dat we mogen delen in het digitale collectieregistratiesysteem van het Nationaal Gevangenis­museum. Onze beider collecties zijn vanaf nu in één systeem te vinden. Wel zo handig, als we in de toekomst samen tentoonstellingen willen plannen of aan elkaar willen lenen.

20 21

Behoud

De verhuizing van de Koloniehof naar De Proefkolonie in 2019 had nogal wat voeten in aarde en één resultaat daarvan was dat de collectie nog niet optimaal gedeponeerd was. Het afgelopen jaar hebben we kans gezien daar aanzienlijke stappen in te nemen, door collectie uit meerdere depots intern te verhuizen. Het resultaat is dat nu een groot deel van de collectie overzichtelijk in kasten en dozen staat. Makkelijk te vinden, makkelijk schoon te houden.

Collectie-uitbreiding en -onderzoek

Sinds de Koloniën van Weldadigheid de UNESCO Werelderfgoedstatus hebben, mogen we ons verheugen op een enorme toename in aandacht.

Dat laat zich ook zien in de collectie. Sinds de zomer van 2021 hebben diverse oud-kolonisten of afstammelingen daarvan ons belangrijke collectiestukken of (mini)-deelcollecties geschonken. Daaronder zitten een medische collectie uit de Kolonieapotheek, uit het bezit van een oud-koloniearts, een notificatie voor bedelaars uit Delft en een kleine collectie boswachtersgereedschappen van een nazaat.

Op diverse ollectiestukken is onderzoek geweest, door onze eigen medewerker, door externen en door enkele enthousiaste vrijwilligers. Zij hebben onder andere onderzoek gedaan naar onze textiel- en weefcollectie, fotografisch materiaal en gereedschap en de Statenbijbel. Een numismaticus heeft onze muntcollectie onderzocht en zal daarover binnenkort een boek presenteren en een tentoonstelling voorbereiden. En onze medewerker heeft ondertussen de gezondheidsaspecten en publiciteitsuitingen van de Maatschappij van Weldadigheid onderzocht. Het doel is beter in kaart te krijgen wat we in huis hebben. De historische en culturele relevantie van onze collectie wordt daardoor verhoogd en de mogelijkheden tot publiekspresentatie worden groter.

OVERIG

UNESCO Werelderfgoed

Voor de zomer van 2021 stond de toewijzing van de UNESCO Werelderfgoedstatus op de planning. Na enige corona-uitstel vond de internationale conferentie op 25 en 26 juli doorgang, al was het online. In het museum, tevens bezoekerscentrum, werd de officiële happening bijgewoond door de gedeputeerde van de Provincie Drenthe en een dertigtal stakeholders en betrokkenen.

Vrijwilligers

Het museum kan rekenen op de voortdurende enthousiaste inzet van bijna 50 vrijwilligers. Helaas hebben het afgelopen jaar enkele vrijwilligers tijdelijk of permanent moeten afhaken. Tegelijkertijd zagen we ook nieuwe vrijwilligers zich aandienen. Onze vrijwilligers werken aan de balie in de shop, op de tram, als educatiebegeleider of gids, of doen handen spandiensten. Dit jaar hebben we negen nieuwe gidsen getraind.

We kunnen niet zonder onze vrijwilligers. Daarom zetten we voortdurend in op het betrokken en tevreden houden van deze mensen. De coronanieuwsbrief werd erg gewaardeerd als middel om contact te houden. Ook de inmiddels traditionele kersttentatie was weer een succes.

FOTO: ALBERT BRUNSTING

2021

Tram

Onze tramritten langs de vele monumenten en het bijzondere landschap zijn erg populair bij de bezoeker. Vanaf de heropening op 5 juni is er elke zondagmiddag een tramrit met gids georganiseerd. En in juli en augustus, in de herfstvakantie en in het monumentenweekend organiseerden we extra tramritten. In totaal zijn er 2006 losse tramtickets verkocht. Dit alles komt bovenop de 75 groepsreserveringen.

Subsidiegevers en vrienden

Het museum deelt vrienden met de Maatschappij van Weldadigheid, ook in financiële zin. Lidmaatschap biedt voordelen, zoals gratis museumbezoek, winkelkorting. Een volledig overzicht van voordelen staat op de website onder 'donateurs'. In 2021 waren er 215 vrienden.

Horeca

Na een geslaagd dagje museum kunnen bezoekers napraten in het sfeervolle Grand Café, onder genot van een speciale koffie of een lekkere lunch. Na een 'stil' voorjaar, mocht de museumhoreca in de zomermaanden overweldigende aantallen bezoekers ontvangen. In totaal werden er 15.346 kopjes koffie verkocht, tegenover ca. 4.000 in de twee voorafgaande jaren. Dit kwam door een combinatie van hernieuwde opening na corona, een flinke toename in het aantal binnenlandse vakanties en de UNESCO Werelderfgoedstatus. Onze medewerkers moesten alle zeilen bijzetten en deden dat met veel plezier en gevoel voor gastvrijheid.

Codes

Museum De Proefkolonie onderschrijft de Fair Practice Code, Code Diversiteit & Inclusie en de Governance Code Cultuur.

BALANS

De Proefkolonie

ACTIVA	31-12-2021	31-12-2020
VASTE ACTIVA		
Materiële vaste activa	32.043	22.973
VLOTTENDE ACTIVA		
Voorraden	8.822	4.761
Vorderingen	8.822	4.761
Liquide middelen	296.364	109.369
	€ 421.304	€ 181.098
PASSIVA	31-12-2021	31-12-2020
Stichtingsvermogen	197.796	55.100
Bestemmingsreserve	125.000	50.000
Langlopende schulden	3.500	7.000
Kortlopende schulden	95.008	68.998
	€ 421.304	€ 181.098

Toelichting

Bij de analyse van het resultaat moet bedacht worden dat sinds de opening in 2019, de stichting nog geen "normaal jaar" heeft gekend, waardoor er nog geen sprake is van reguliere exploitatieoverzichten. Voor de boekjaren 2020 en 2021 geldt dat deze beide boekjaren "coronajaren" betreffen waarin onder andere NOW en TVL bijdragen zijn ontvangen. Daarmee zijn de exploitatieresultaten 2020 en 2021 op geen enkele wijze representatief voor een normale bedrijfsvoering.

BATEN EN LASTEN

De Proefkolonie

	2021	2020
Netto omzet	417.281	341.029
Subsidiebaten overheden	240.681	146.500
Subsidiebaten van anderen zonder winststreven	56.000	56.338
Overige bedrijfsopbrengsten	83.583	39.070
Totaal omzet	€ 797.545	€ 582.937
Kostprijs van de omzet	95.868	65.902
Bruto-omzetresultaat	€ 701.677	€ 517.035
Personeelskosten	218.356	200.547
Afschrijvingen	5.386	4.978
Overige bedrijfskosten	260.106	203.647
Som der lasten	€ 483.848	€ 409.172
Bedrijfsresultaat	217.829	107.863
Financiële baten en lasten	(133)	(545)
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	217.696	107.318
Mutaties bestemmingsresereve	(75.000)	(50.000)
Resultaat	€ 142.696	€ 57.318

20
21

OVERZICHT

Activiteiten en workshops

- UNESCO conferentie, livebeeld in auditorium
- Zomeravondopening
- Huishoudelijke klusjes met de 'Kolonie moeders'
- Weef- en spindemonstraties
- Rondritten tram

Onderwijsprogramma's

- KolonieChallenge
- Waar is Lena?

Groepsarrangementen

- Zomeravondarrangement

Bezoekersaantallen

Kinderen (0 tot 12 jaar)

1124

Jongeren (12 tot 18 jaar)

810

Volwassenen (vanaf 18 jaar)

24.395

Bezoekersaantal totaal

26.329

Personeel

Aantal medewerkers in loondienst

6

Aantal fte (inclusief medewerkers
museumrestaurant)

3

Aantal vrijwilligers

48

20
21

RAAD VAN TOEZICHT

De heer K. (Karel) Loohuis, voorzitter

Mevrouw M. (Maria) Jongsma

De heer R.A. (Rudolf) van den Bosch

De heer A. (Arie) van der Spek (tot 29 april 2021)

Mevrouw A. (Anneke) Haarsma (tot 29 april 2021)

De heer J.W.H. (Jan Willem) Reilink (vanaf 29 april 2021)

Mevrouw L. (Lotte) Diephuis (vanaf 29 april 2021)

www.proefkolonie.nl

MUSEUM DE PROEFKOLONIE

www.proefkolonie.nl

